

**Inwentaryzacja przyrodnicza wykonana dla budynku
Centrum Osób Niepełnosprawnych Caritas Archidiecezji
Wrocławskiej w Dobroszycach
przy ul. Stawowej 23 w Dobroszycach**

Dobroszyce, maj 2021

Zamawiający:

Caritas Archidiecezji Wrocławskiej
ul. Katedralna 7
50-328 Wrocław

Wykonawca:

Via Naturae Sp.z.o.o.

ul. Oliwkowa 22
55-003 Chrzastawa Wielka

Autorzy:

Mgr Piotr Łuciw – ornitolog

Mgr Tomasz Gottfried - chiropterolog

Spis treści

Nietoperze.....	4
Wstęp	4
Metodyka.....	4
Wyniki.....	5
Podsumowanie	6
Ptaki.....	7
Wprowadzenie	7
Obiekty budowlane jako środowisko życia ptaków.....	8
Podstawy prawne ochrony ptaków	9
Metodyka badań.....	11
Wyniki.....	11
Zidentyfikowane zagrożenia	14
Zalecenia ochronne	15
Wnioski/ Podsumowanie.....	15
Załączniki	15
Literatura	15

Nietoperze

Wstęp

Ochronę nietoperzy w naszym kraju reguluje szereg przepisów i porozumień. Głównym dokumentem jest *Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną* z dnia 16 grudnia 2016r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 2183), będącym wypełnieniem zapisu zawartego w *Ustawie o Ochronie Przyrody* z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2016r., poz. 2134 z późn. zm.). W odniesieniu do gatunków chronionych minister wykorzystując upoważnienie ustawowe wprowadził zakazy dotyczące m.in. zabijania, okaleczania, chwytania, transportu, pozyskiwania, przetrzymywania, a także posiadania żywych zwierząt, niszczenia postaci młodocianych, gniazd i innych schronień, umyślnego płoszenia i niepokojenia.

Ochronę rodzimych gatunków nietoperzy sankcjonuje także podpisanie przez Polskę porozumień międzynarodowych - Konwencji Berneńskiej (*the Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Bern, 1979, Appendix II*), Konwencji Bońskiej (*the Bonn Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, Bonn, 1979, Appendix II*) oraz Porozumienia o Ochronie Nietoperzy w Europie (*Agreement on the Conservation of Bats in Europe, EUROBATS, Appendix I*). Wszystkie występujące w Polsce nietoperze są również gatunkami objętymi ochroną na podstawie Dyrektywy Siedliskowej Unii Europejskiej (*the EC Directive on the Conservation of Natural Habitats and of Wild Fauna and Flora (92/43/EEC)*). Siedem gatunków wpisanych do Załącznika II wymaga wyznaczenia specjalnych obszarów ochrony. Wszystkie pozostałe umieszczone są w Załączniku IV i wymagają ścisłej ochrony.

Większość gatunków nietoperzy należy do ssaków synantropijnych (występujących w sąsiedztwie człowieka). Często swoje kolonie rozrodcze lokalizują na strychach (podkowiec mały, nocek duży, gacek brunatny, gacek szary), pod obiciami (karliki i mroczki) lub w szczelinach budynku (borowce wielkie). W piwnicach znajdują dogodne warunki do zimowania. Również w okresie migracji pojedyncze osobniki często szukają okresowych schronień w budynkach.

W związku z powyższym, przed przystąpieniem do wykonania inwestycji mogącej wpływać na populacje chronionych gatunków zwierząt należy przeprowadzić inwentaryzację budynku.

Metodyka

Podczas przeprowadzonej inwentaryzacji chiropterologicznej budynku Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego Caritas Archidiecezji Wrocławskiej przy ul. Stawowej 23 w Dobroszycach, wyszukiwano zarówno nietoperzy jak i śladów ich obecności. Kontrolę przeprowadzono 20 kwietnia 2021 r., czyli w okresie powrotów z zimowisk do kolonii letnich tych ssaków. Wykonano kontrolę strychu, który potencjalnie mógł stanowić schronienie nietoperzy oraz elewacji zewnętrznej. W czasie przeglądu strychu oprócz szukania samych osobników odpoczywających na poszyciu dachu, przeszukiwano przede wszystkim szczeliny w miejscu styku kominów z dachem, jak i miejsca łączenia belek, w których często chronią się nietoperze. Zwracano też uwagę na obecność charakterystycznych wytluszczeń powstających na ścianach i belkach w wyniku częstego przebywania nietoperzy. Wyszukiwano również śladów w postaci guana, wskazującego na obecność nietoperzy w poprzednich latach. W przypadku stwierdzenia wyłącznie odchodów można na podstawie ich struktury i wyglądu oznaczyć rodzaj, a niekiedy nawet gatunek nietoperza oraz w przybliżeniu oszacować liczbę osobników korzystającą z danego schronienia. W czasie kontroli wykorzystywano latarkę taktyczną o silnym strumieniu światła do przeszukiwania więzby dachowej oraz aparat z teleobiektywem. Podczas kontroli elewacji szczególną uwagę zwracano na szczeliny przy oknach jak i w miejscu łączenia się dachu i ścian. Nie kontrolowano piwnic, gdyż są one zagospodarowane i

nietoperze nie mają do nich dostępu. Przeprowadzono również wywiad z pracownikami obiektu w celu uzyskania informacji o pojawianiu się w poprzednich latach.

Wyniki

W czasie kontroli nie zaobserwowano obecności samych nietoperzy. Strych jest obszerny i niezagospodarowany, ale jasny ze względu na obecność licznych okien (Fot. 1). Tylko w kilku miejscach stwierdzono nieliczne odchody nietoperzy (Fot. 2 i 3). W większości były to ślady sprzed kilku lat, a niewielka ich liczba wskazuje na przebywanie prawdopodobnie pojedynczych osobników. Potwierdza to również brak śladów (wytłuszczeń) w szczelinach w których nietoperze przebywały (Fot. 4 i 5). Na podstawie pozostawionego guana można stwierdzić, że strych ten wykorzystują głównie nietoperze z rodzaju gacek *Plecotus* sp. Na podstawie znalezionych dwóch martwych osobników (Fot. 6) można stwierdzić, że były to głównie gacki szare *Plecotus austriacus*. Nie stwierdzono widocznych obrażeń, więc prawdopodobnie osobniki te zginęły z przyczyn naturalnych. Przy tak rozległym strychu nie można wykluczyć, że gatunek ten nadal tu występuje, choć pojawia się nielicznie i okresowo. Mało prawdopodobna jest jednak obecność kolonii rozrodczej, więc prowadzenie prac remontowych nie spowoduje zniszczenia stanowiska tych chronionych ssaków.

Fot. 1. Widok strychu nad skrzydłem środkowym budynku.

Zarówno na strychu budynku jak i na elewacji obserwowano kawki *Corvus monedula*, które mogą polować na nietoperze, co może być również powodem nielicznego pojawiania się tych ssaków.

Fot. 2. Ślady guana pod kominem w południowo zachodnim rogu strychu.

Fot. 3. Ślady guana pod ścianą na strychu środkowego skrzydła budynku.

Fot. 4. Miejsce przebywania pojedynczych nietoperzy w szczelinie pomiędzy kominem a dachem w południowo zachodnim rogu strychu.

Fot. 5. Miejsce przebywania pojedynczych nietoperzy w szczelinie pomiędzy ścianą a belką w południowo zachodnim rogu strychu.

Fot. 6. Martwy gacek szary znaleziony na strychu budynku.

Fot. 7. Szczeliny przy oknach są w większości zbyt płytkie aby mogły się w nich chronić nietoperze.

Kontrola elewacji budynku nie wykazała obecności nietoperzy. W miejscu styku dachu i ściany nie ma miejsc mogących stanowić schronienie nietoperzy. Również szczeliny przy niektórych oknach były płytkie i nie stwierdzono w nich śladów obecności tych ssaków (Fot. 7). Kontrole nielicznych szczelin w murach też nie wykazały obecności nietoperzy.

Z rozmów z pracownikami otrzymano informacje, że zdarzały się przypadki pojawienia się pojedynczych nietoperzy w pomieszczeniach, jednak nie obserwowali oni większych ich ilości w pobliżu budynku, mogących świadczyć o obecności kolonii. Bliskość stawów sprawiła, że w pobliżu budynku mogły się gromadzić większe ilości żerujących osobników.

Zagrożenia.

- Możliwość płoszenia pojedynczych nietoperzy pojawiających się okresowo na strychu budynku.

Zalecenia.

- W przypadku pojawienia się nietoperzy w trakcie remontu, skontaktować się ze specjalistą chiropterologiem w celu przeniesienia ich w bezpieczne miejsce.

Podsumowanie

W budynku Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego Caritas Archidiecezji Wrocławskiej przy ul. Stawowej 23 w Dobroszycach stwierdzono na strychu ślady obecności pojedynczych nietoperzy, w

tym gacka szarego. Wskazuje to na okresowe pojawianie się pojedynczych osobników w poprzednich latach. Nie znaleziono natomiast w budynku miejsc wykorzystywanych jako stałe schronienia kolonii rozrodczych lub zimowisk i tym samym nie nastąpi zniszczenie stanowiska tych chronionych ssaków w wyniku prowadzenia prac remontowych i termomodernizacyjnych.

Ptaki

Wprowadzenie

Zakres opracowania

Niniejsze opracowanie wykonano na zlecenie Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, ul. Katedralna 7, 50-328 Wrocław. Zadaniem niniejszego opracowania (opinia) jest ustalenie zasobów przyrodniczych obiektu CARITAS stanowiącego Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, położonego w Dobroszycach przy ul. Stawowej 23 z uwzględnieniem chronionych gatunków ptaków *Aves*. W zakres opinii wchodzi inwentaryzacja chronionych gatunków ptaków zasiedlających budynek Ośrodka, wykonana na podstawie obserwacji przeprowadzonych w dniu 20 kwietnia 2021 r. Jej sporządzenie ma związek z planowanym remontem budynku w ramach zadania pn. „Remont budynku wraz z termomodernizacją oraz przebudową części pomieszczeń na zakład aktywności zawodowej i montażem dźwigu osobowego”.

Charakterystyka obiektu badań

Budynek Ośrodka jest częścią zespołu kościelnego, w skład którego wchodzi:

- Dawny Zakład dla Sierot – Przytułek Amalii, obecnie Ośrodek Szkolno-Wychowawczy,
- Kościół parafialny p.w. św. Jadwigi,
- Duszpasterstwo (plebania),
- Dom mieszkalno-gospodarczy,
- Budynki gospodarcze.

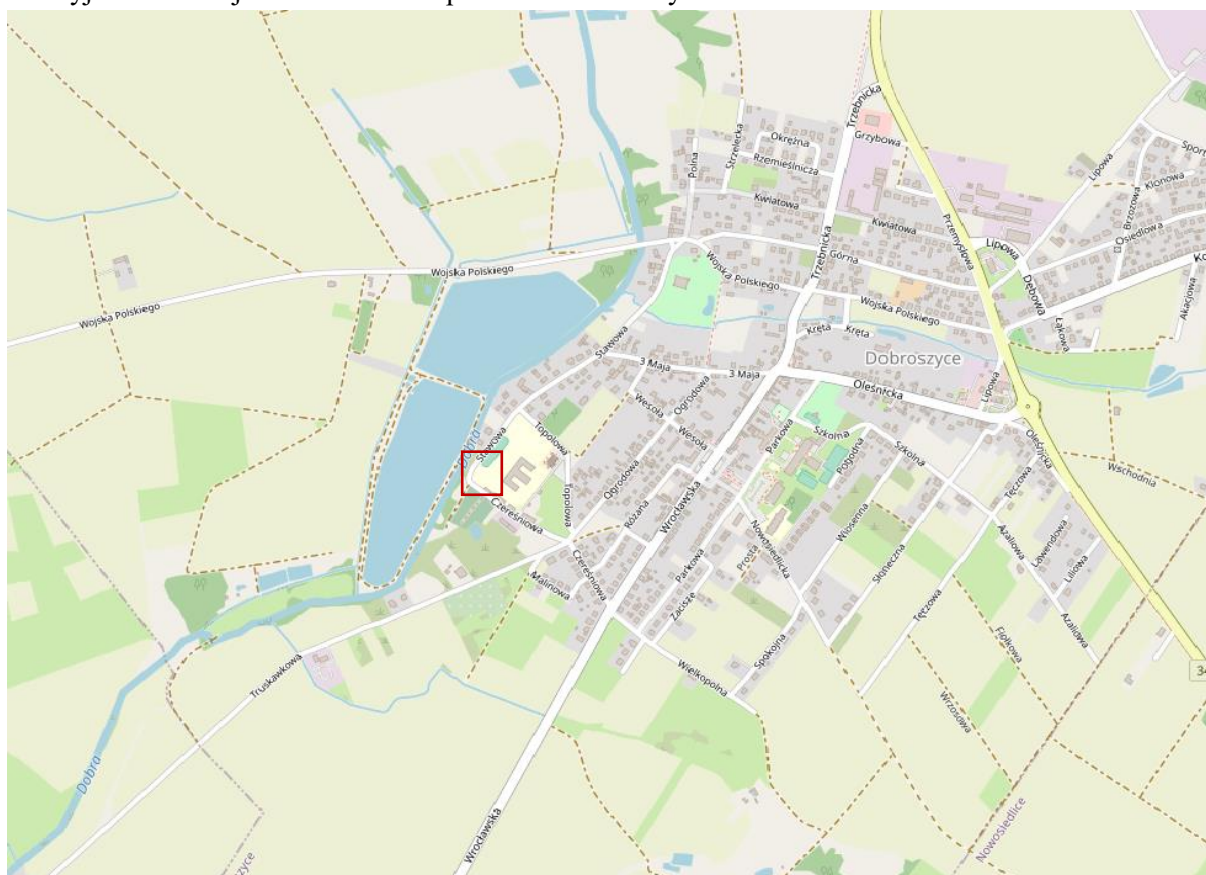
Budynek został wzniesiony w latach 1892-1894 nad rozlewiskami rzeki Dobrej jako sierociniec dla dzieci fundacji „Amalienstift” powołanej przez księżną Amalie von Dyherm – Czetriz¹. Nadano mu formę neogotycką ze starannie wykonanym murem z czerwonej cegły licówki. Założenie to ma symetryczny, trójskrzydłowy układ. Jak wynika z informacji Urzędu Gminy w Dobroszycach po I Wojnie Światowej oprócz sierot zaczęto przyjmować także młodzież męską z rozbitych rodzin, kształceniem których zajęli się Bracia Szkolni. Uczyli ich przede wszystkim rzemiosła w warsztatach: krawieckim, szewskim, ślusarskim, stolarskim, wikliniarskim i kuźniczym. Oprócz tego prowadzone było na wysokim poziomie gospodarstwo rolne. W czasie II Wojny Światowej zlokalizowano tutaj obóz jeniecki, a po jego likwidacji niemiecki szpital przyfrontowy. W 1966 roku powołano w tym miejscu Zakład Wychowawczy, który 12 lat później otrzymał nazwę Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla dzieci i młodzieży upośledzonych intelektualnie. Obecnie, jak już wspomniano stanowi jedną z placówek Caritas Archidiecezji Wrocławskiej.

Położenie

Dobroszyce położone są na terenie powiatu oleśnickiego, w województwie dolnośląskim. Według regionalizacji fizycznogeograficznej Polski (Kondracki 2011) analizowany obszar podobnie jak zachodnia część gminy – usytuowany jest w mezoregionie Równiny Oleśnickiej (318.56), w sąsiedztwie Wzgórz Trzebnickich (318.44) w obrębie makroregionu Niziny Śląskiej (318.5), stanowiącej jeden z czterech makroregionów Nizin Wielkopolsko-Śląskich. Granica pomiędzy makroregionami Wału Trzebnickiego (318.4) i Niziny Śląskiej (318.5) na terenie gminy Dobroszyce przebiega wzdłuż rzeki Dobrej. W sąsiedztwie terenu, na którym znajduje się Ośrodek rozciąga się obszar podlegający ochronie – Obszar

¹ <https://www.dobroszyce.pl/o-gminie/zabytki>

Orientacyjna lokalizacja obiektu została przedstawiona na rysunku 1.

Rys. 1. Lokalizacja obiektu – Ośrodka CARITAS w Dobroszycach.

Obiekty budowlane jako środowisko życia ptaków

Ptaki

Obiekty budowlane, a zwłaszcza budynki, już od dawna są siedliskiem roślin i zwierząt, również gatunków podlegających ochronie. Budynki podobnie jak inne obiekty budowlane (wały, wieże, mosty, kanały, tunele) oraz elementy infrastruktury technicznej – np. słupy przesyłowe, etc. to elementy antropogeniczne środowiska, powstałe na skutek zagospodarowania środowiska przyrodniczego. Ich cechą jest również fakt stałej (np. budynki mieszkalne) lub okresowej obecności ludzi (wieże, maszty). Mimo to ich „nowe” środowisko jest dla niektórych zwierząt całkiem atrakcyjne, ze względu na bezpieczeństwo, zasoby pokarmowe oraz funkcjonalność budowli, a zwłaszcza budynków.

Zapoczątkowany przed wiekami proces synantropizacji, z czasem zaczął się kształtować jako synurbizacja. Niektóre gatunki ptaków są związane z człowiekiem od dziesiątków, setek, a nawet tysięcy lat, jak w przypadku gołębia skalnego – *Columba Livia* (Dyrz i inni 1991); inne przystosowały się do życia na terenach zurbanizowanych stosunkowo niedawno. Proces synantropizacji jest zjawiskiem, które cały czas postępuje. W efekcie czego, coraz to nowe gatunki ptaków podejmują próby skolonizowania osiedli ludzkich, znajdując w nich dobre warunki do życia. Bliskość człowieka to czynnik przynoszący dla nich więcej korzyści niż strat (Kus i in. 2010). Ptaki występujące w miastach możemy najogólniej podzielić na gatunki związane z różnego typu budowlami będącymi wytworem działalności człowieka oraz z terenami otwartymi i zadrzewionymi w miastach. Najwięcej problemów związanych z obecnością ptaków w pobliżu ludzi wiąże się z ich zamieszkiwaniem w obiektach budowlanych. Część ptaków cieszy się sympatią właścicieli budynków (bocian biały – *Ciconia ciconia*, inne zaś usuwane są z nich na różne sposoby –

nierzadko niezgodnie z prawem (gołąb miejski *Columba livia*, jaskółka oknówka *Delichon urbica* i dymówka *Hirundo rustica*).

Gatunki ptaków zasiedlające budynki i inne budowle możemy ze względu na miejsce gniazdowania podzielić ogólnie na te gnieźdzące się na strychach, stropodachach, niszach, parapetach etc. – są to gołąb skalny – forma miejska *Columba livia urbana*, pustułka *Falco tinnunculus*, rzadziej puszczyk *Strix aluco* i pójdzka *Athene noctua*. Na elewacji – niewielkich szczelinach, otworach i pęknięciach muru, na belkach umieszczają gniazda – kopciuszek *Phoenicurus ochruros*, jerzyki *Apus apus*, wróble domowe *Passer domesticus*, kawki *Corvus monedula* i sikory *Parus*. Na elewacji budynku pod dachami, gzymsami i w otworach okiennych gniazda budują jaskółki oknówki *Delichon urbica*, a we wnętrzach budynków, często gospodarczych – dymówka *Hirundo rustica*. Na balkonach i w większych wnękach gniazdują: gołębie miejskie, sierpówki, czasem kosy i kopciuszki. Na dachach budynków – najczęściej na terenach wiejskich gnieździ się bocian biały *Ciconia ciconia*. Wieże kościelne zaś są często siedliskiem płomykówki *Tyto alba*. Natomiast inne gatunki ptaków gnieźdzą się na krzewach, w żywopłotach, pnączach w sąsiedztwie budynków. Są nimi: kos *Turdus merula*, dzwonec *Carduelis chloris*, mazurek *Passer montanus* oraz rzadziej szczygieł *Carduelis carduelis* i makolągwa *Carduelis cannabina*. Spośród wymienionych gatunków synantropijnych: gołąb skalny (miejski), jerzyk, jaskółki: oknówka i dymówka oraz wróbel domowy rzadko występują w Polsce poza terenami zurbanizowanymi.

Okres lęgowy ptaków jest zróżnicowany w zależności od gatunku ptaka. Spośród ptaków śpiewających możliwych jest nawet kilka lęgów w roku. Niektóre z nich z kolei mają mocno rozciągnięty w czasie okres lęgowy (gołąb miejski). Pośród gatunków gnieźdzących się w budynkach najwcześniej do lęgów przystępują sowy (przeważnie począwszy od marca). Równie szybko lęgi rozpoczyna kos (druga połowa marca), który wyprowadza na Śląsku 2-3 lęgów (Dyrz i inni 1991). Natomiast w drugiej połowie kwietnia przystępują do lęgów sikory: bogatka i modraszka oraz wróbel domowy. W maju lęgną się jaskółki: dymówka i oknówka oraz jerzyki (później, bo w drugiej połowie maja). Nie tylko okres lęgowy ptaków jest zróżnicowany, ale również ich siedliska i pewnego rodzaju „plastyczność” w wyborze miejsca gniazdowania (wnęki, półki, parapety, szczeliny, otwory, kominy, parapety, na elewacji, wewnątrz budynku, w otworach okiennych, drzwiowych, pod sufitami, gzymsami). Powyższe prowadzi do konfliktów między ludźmi (lokatorzy, właściciele, zarządcy budynków), a ptakami. Obecność ptaków w obrębie budynku może prowadzić do jego zniszczenia lub zanieczyszczenia (zwłaszcza, gołębie i jaskółki). Zakładanie gniazd w otworach wentylacyjnych i kominach (kawka, bocian biały) stwarza zagrożenie bezpieczeństwa, a w przypadku bociana białego *Ciconia ciconia* – dodatkowo w miarę rozwoju gniazda, rośnie zagrożenie uszkodzenia elementów konstrukcyjnych budynku.

Rozwiązaniem problemu jest stały monitoring budynku, prowadzony zwłaszcza przy udziale ornitologa i zabezpieczanie potencjalnych miejsc gniazdowania przed dostępem ptaków (np. kratki na otwory w murze, siatki na parapety, lub okna). Stare gniazda, zwłaszcza te stwarzające zagrożenie bezpieczeństwa ludzi i mienia powinny być usuwane poza okresem lęgowym. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (t. jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 2183) prace takie powinny być wykonywane w okresie od 16 października do końca lutego – bezwzględnie po opuszczeniu gniazda przez ptaki. Powyższe zasady postępowania powinny wyeliminować sytuacje konfliktowe, o których mowa była wcześniej, w sposób bezpieczny dla ptaków, chroniąc ich przed zasiedleniem miejsc niepożądanych – w skrajnym przypadku – przed śmiercią spowodowaną zniszczeniem siedliska.

Podstawy prawne ochrony ptaków

Normy prawne dotyczące ptaków zawarte są aktach prawa krajowego, wspólnotowego oraz międzynarodowego. Różnią się przedmiotem i zakresem regulacji oraz ich rangą. Regulują one zarówno zasady ochrony określonych gatunków, jak i wprowadzają ochronę organizmów należących do szeroko rozumianego królestwa zwierząt, oraz ich siedlisk. Niektóre zaś formułują ogólne warunki ochrony zwierząt (np. ustawa Prawo ochrony

środowiska). Osobną grupą norm są przepisy karne przewidujące określoną odpowiedzialność sprawców za ich naruszenie (np. Kodeks karny).

W świetle powyższego zasadne jest dokonanie następującego rozróżnienia przepisów prawnych:

Prawo krajowe:

- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 55 ze zm.),
- ustawa o ochronie zwierząt z dnia 21 sierpnia 1997 r. (t. jedn. Dz. U. z 2020r., poz. 638),
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (t. jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 2183),
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. jedn. Dz. U z 2020 r. poz. 1219 ze zm.),
- ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (t. jedn. Dz. U z 2020 r. poz. 2187),
- ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t. jedn. Dz. U z 2020 r. poz. 1444 ze zm.).

Prawo wspólnotowe:

- Dyrektywa 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. UE.L Nr 305, str. 42) zw. Dyrektywą Siedliskową,
- Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz. Urz. UE.L Nr 143, str. 56).

Prawo międzynarodowe:

- Konwencja o ochronie dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk z dnia 19 września 1979 r. (Dz. U. 1996 Nr 58, poz. 263) zw. Konwencją Berneńską,
- Konwencja o różnorodności biologicznej z Rio de Janeiro z dnia 5 czerwca 1995 r. (Dz. U. 2002 Nr 184, poz. 1532),
- Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt z dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz.U. 2003 Nr 2, poz. 17) zw. Konwencją Bońską.

Konwencja Berneńska reguluje ochronę gatunków dzikiej fauny i flory oraz ich siedlisk naturalnych, zwłaszcza tych gatunków i siedlisk, których ochrona wymaga współdziałania kilku państw, oraz wspieranie współdziałania

w tym zakresie. Szczególny nacisk kładzie na ochronę gatunków zagrożonych i ginących, włączając w to gatunki wędrowne zagrożone i ginące (Art. 1 Konwencji). Określa również zabronione środki i metody zabijania, chwytania i innej eksploatacji zwierząt. Jak stanowi art. 1 Konwencji o różnorodności biologicznej jej celem jest ochrona różnorodności biologicznej, zrównoważone użytkowanie jej elementów oraz uczciwy i sprawiedliwy podział korzyści wynikających z wykorzystywania zasobów genetycznych, w tym przez odpowiedni dostęp do zasobów genetycznych i odpowiedni transfer właściwych technologii, z uwzględnieniem wszystkich praw do tych zasobów i technologii, a także odpowiednie finansowanie. Nakłada na państwa sygnatariuszy między innymi obowiązek realizacji ochrony in-situ i ex-situ zasobów przyrodniczych oraz identyfikacji i monitoringu wszystkich elementów różnorodności biologicznej.

Konwencja Bońska nakłada na państwa – strony Konwencji obowiązki w zakresie podejmowania działań:

- sprzyjających badaniom nad gatunkami wędrownymi, współdziałania w tych badaniach oraz ich popierania,
- dla zapewnienia bezzwłocznej ochrony gatunków wędrownych wymienionych w załączniku I,
- w celu zawarcia porozumień dotyczących ochrony i zarządzania gatunkami wędrownymi wymienionymi w załączniku II.

Metodyka badań

Niniejszą ocenę sporządzono na podstawie kontroli budynku przeprowadzonej w III dekadzie kwietnia bieżącego roku. Jej przedmiotem były oględziny wszystkich części budynku, które uznano za potencjalne siedliska chronionych gatunków ptaków. W kontrolowanym budynku poszukiwano chronionych ptaków oraz ich siedlisk. Za potencjalne siedliska ptaków uznano: wewnątrz budynku (klatka schodowa), elewacje, stolarkę okienną i poddasze. W celu uzyskania uzupełniających informacji na temat roli przyrodniczej budynku przy ul. Stawowej 23 przeprowadzono również oględziny terenu w sąsiedztwie kontrolowanego obiektu. Poszukiwano wszelkich śladów obecności ptaków takich jak: gniazda, odchody, wybielenia, wypluwki, pióra oraz ślady żerowania. Podczas prowadzenia kontroli zwrócono szczególną uwagę na wszelkiego rodzaju otwory mogące stanowić wloty do pomieszczeń oraz szczeliny, załamania muru i szpary oraz wystające z lica muru elementy architektoniczne (gzymsy, belkowania, wieżyczki i kominy) i infrastrukturę (rynnę, maszty, przewody napowietrzne), które mogły być zasiedlone przez ptaki. Dotyczy to w szczególności ich miejsc rozrodu lub stałego przebywania.

Obserwacje prowadzono metodą wizualną wraz z wykorzystaniem sprzętu optycznego obejmującego: lornetkę (powiększenie 10x50mm) oraz aparaty fotograficzne, w tym lustrzankę cyfrową z teleobiektywem o ogniskowej 200-400mm (plus mnożnik ogniskowej 1,5). Przeglądu pomieszczeń charakteryzujących się słabym lub brakiem oświetlenia dokonano przy wykorzystaniu latarki.

Zebrane w czasie kontroli materiały i dane skonfrontowano z administracją budynku, przeprowadzając obszerny wywiad.

Wyniki

Kontrolę przeprowadzono w dniu 20.04.2021 r., tj. w okresie lęgowym ptaków. Wewnątrz budynku – na poddaszu, w obrębie kalenicy stwierdzono 6 zajętych gniazd kawki *Corvus monedula*, a na elewacji wschodniej stwierdzono 1 gniazdo w budowie (pod zadaszeniem lukarny, fot. 7). Na elewacji północnej stwierdzono zajęte gniazdo sikory modraszki *Parus caeruleus* (szczelina w murze przy rynnie, fot. 8). Ponadto na elewacji wschodniej stwierdzono gniazdo kosa *Turdus merula* – w budowie (obserwacja dotyczyła samicy kosa budującej gniazdo, fot. 9).

Oprócz tego na budynku lub w jego sąsiedztwie stwierdzono obecność ptaków, w następującej liczbie:

- wróbel – *Passer domesticus* – 5, 1 ♂ śp. (zabudowania na terenie Zespołu),
- sikora bogatka – *Parus major* – 1 ♂ śp. (śpiewający), 1 ♂ śp.,
- kos – *Turdus merula* – 1 ♂ (drzewo, na terenie Zespołu), 1 ♀ (budynek),
- sierpówka – *Streptopelia decaocto* 1,1, 1 (drzewa, na terenie Zespołu),
- myszołów – *Buteo buteo* 1 (krążył nad Zespołem, ptak przelotny),
- mewa śmieszka – *Larus ridibundus* 4 (krążyły nad Zespołem, ptaki przelotne),
- gęś gęgawa – *Anser anser* 2 (przelotne, nad Zespołem),
- kawka – *Corvus monedula* 1, 1, 1, 1, 2, 1,
- sikora modraszka – *Parus caeruleus* 1,
- kopciuszek – *Phoenicurus ochruros* – 1 ♂, 1 ♂ śp.,
- kwiczoł – *Turdus pilaris* 2 (zielen na terenie Zespołu),
- błotniak stawowy – *Circus aeruginosus* 1 (krążył nad Zespołem, ptak przelotny),
- piegża – *Sylvia curruca* 1 ♂ śp. (drzewo, na terenie Zespołu),
- gołąb skalny – forma miejska *Columba livia urbana* – 4, 2 (na dachu Ośrodka).

W budynku zidentyfikowano również miejsca potencjalnie dogodne do gniazdowania ptaków, zlokalizowane – głównie we wnękach, otworach, miejscach pomiędzy rynną, a licem muru oraz w obrębie belkowań i gzymsów. Obecność ptaków na terenie budynku wynika z faktu, że wysokie i o dużych gabarytach budynki zapewniają

Fot. 7. Zdjęcie gniazda kawki/ ptak z materiałem na gniazdo
ptakom: bezpieczeństwo, dogodne miejsca na odpoczynek, możliwość nocowania, dostępność pokarmu.
Ponadto obszar w jego sąsiedztwie charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem i potencjałem ekologicznym
(tereny zieleni, ogrody, zadrzewienia, tereny nadrzeczne, zbiornik wodny oraz rozproszona zabudowa z dużą
ilością zieleni przydomowej).

Fot. 8. Gniazdo modraszki (jedna z trzech otworów w murze na lewo od rynny)
Podsumowując, na podstawie przeprowadzonych obserwacji stwierdzono gniazdowanie lub możliwość gniazdowania następujących gatunków ptaków podlegających ochronie:

- kawka – *Corvus monedula* – 6 par +1 (gniazdo w budowie),
 - modraszka – *Parus caeruleus* – 1 para,
- kos – *Turdus merula* – 1 para (gniazdo w budowie).

Fot. 9. Gniazdo kosa w budowie

Zidentyfikowane zagrożenia

Z przeprowadzonych obserwacji wynika zasiedlenie budynku Ośrodka przez 4 gatunki ptaków podlegających ochronie. Są to ptaki o statusie od średnio do licznie występującego na obszarze kraju (Tomiałojć, Stawarczyk 2003). Nie ma wśród nich gatunków rzadkich.

W celu zachowania tych gatunków zaplanowane prace budowlane powinny być prowadzone po okresie lęgowym. W razie stwierdzenia gniazda w okresie lęgowym lub pozalęgowym, ale zasiedlonego – wszelkie prace remontowe w budynku należy wstrzymać. Prowadzenie ich w tej sytuacji mogłoby spowodować niepokojenie ptaków, zniszczenie gniazd, straty w lęgach, a w skrajnym przypadku również – ich śmierć. Ponowne rozpoczęcie robót jest możliwe dopiero po uzyskaniu przez zarządcę budynku zezwolenia na czynności podlegające zakazom w stosunku do gatunków podlegających ochronie. Potencjalnym

zagrożeniem dla ptaków po wykonaniu prac jest zamknięcie istniejących otworów (brak możliwości ponownego zasiedlenia przez ptaki).

Realizacja planowanej inwestycji w przedstawionej powyżej sytuacji nie stanowi bezpośredniego zagrożenia dla ptaków.

Zalecenia ochronne

W celu zminimalizowania negatywnych skutków inwestycji dla ptaków, należy przedsięwziąć następujące działania:

- 1) prace remontowe na zewnątrz budynku należy prowadzić poza okresem lęgowym ptaków (dla większości gatunków jest to okres od marca-kwietnia do sierpnia),
- 2) w przypadku stwierdzenia obecności ptaków w budynku, w trakcie prowadzenia remontu, należy niezwłocznie przerwać wykonywanie prac, będzie je można wznowić dopiero po opuszczeniu gniazda przez ptaki.
- 3) należy używać wyłącznie środków bezpiecznych dla zwierząt.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (t. jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 2183), zakaz niszczenia, usuwania lub uszkodzenia gniazd nie dotyczy:

- usuwania od dnia 16 października do końca lutego gniazd z budek dla ptaków i ssaków,
- usuwania od dnia 16 października do końca lutego gniazd ptasich z obiektów budowlanych.

Wnioski/ Podsumowanie

Po przeanalizowaniu całości dostępnych materiałów, zapoznaniu się z zakresem remontu oraz uwzględniając dokonaną inwentaryzację, można stwierdzić, że realizacja remontu budynku nie stwarza istotnego i bezpośredniego zagrożenia dla ptaków pod warunkiem zastosowania przedstawionych wcześniej zaleceń. Prowadzenie prac zgodnie z nimi zminimalizuje, a być może wyeliminuje ryzyko wystąpienia negatywnego wpływu na chronione gatunki ptaków. W razie konieczności usunięcia gniazd z zachowaniem istniejących w tym zakresie wymagań (pkt VIII), gnieźdzące się na terenie obiektu ptaki mają możliwość zajęcia innych dostępnych miejsc, a tych – jak wcześniej zauważono, nie brakuje (*vide* pkt V opracowania). Również poza obiektem Ośrodka znajdują się miejsca, które mogą zostać zasiedlone przez chronione gatunki ptaków w razie jego opuszczenia (kościół, obiekty gospodarcze, drzewa, zadrzewienia, ogrody). Należy dodać, że wśród gnieźdzących się w tym budynku ptaków są gatunki bardzo plastyczne pod względem siedliska (np. kos, modraszka).

Załączniki

1. Lokalizacja gniazd ptaków na terenie obiektu.

Literatura

1. Aulak W. 1989. Klucz do oznaczania gniazd ptaków lęgowych Polski. Warszawa.
2. Bouchner M. 1992. Śladami zwierząt. Warszawa.
3. Chmielewski W.A. 1987. Tropy i ślady zwierząt. Warszawa.
4. Dyrzc A. i inni. 1991. Ptaki Śląska. Uniwersytet Wrocławski. Wrocław.
5. Graszka – Petrykowski D. 2008. Ptaki w twoim ogrodzie. Warszawa.
6. Grzeniewski M. i Kowalski M. Ochrona ptaków gniazdujących na budynkach. WOTP „Bocian”. Warszawa – Siedlce. Broszura.
https://d1dmfej9n5lgmh.cloudfront.net/bocian/files/Downloads/20110809133954/ochrona_pta_kow.pdf?1312890042
7. Grzeniewski M. 2010. Gdzie, jak i kiedy wieszać skrzynki lęgowe dla ptaków:

- <http://www.administrator24.info/artukul/id151,gdzie-jak-i-kiedy-wieszac-skrzynki-legowe-dla-ptakow>.
8. Jakubiec Z. 2000. Bociany i boćki. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”. Wrocław.
 9. Jonsson L. 1992. Birds of Europe with North Africa and the Middle East. London.
 10. Kondracki J. Geografia regionalna Polski. PWN Warszawa 2011.
 11. Kus K., Staniaszek M., Szczepaniak P. 2010. Ptaki w budynkach. Remonty i docieplenia w zgodzie z przepisami ochrony przyrody. SOS, Kielce.
 12. Luniak M. 2006. Bogactwo gatunkowe i liczebność fauny wielkiego miasta – przykład Warszawy.
 13. Luniak M. 2010. Ptaki w budynkach. Wyd. STOP. Warszawa.
 14. Polskie Towarzystwo Zoologiczne Sekcja Ornitologiczna. 1994. Ptaki Palearktyki Zachodniej. Nazewnictwo i Status Krajowy, w: Notatki Ornitologiczne. Tom 35. Zeszyt Specjalny. Wrocław.
 15. Rąkowski G. red. Parki krajobrazowe w Polsce, Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa 2002.
 16. RDOŚ Katowice. 2009. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków na budynkach, podczas wykonywania prac modernizacyjnych.
 17. RDOŚ Wrocław. 2012. Ptaki naszych miast. Broszura.
 18. Romanowski J. 1990. Śladami zwierząt. Warszawa.
 19. Svensson L. Mullarney K. & Zetterstrom D. 2009. Bird Guide. London.
 20. Szyszko J. & Toboski K. 2010. Podstawy kompensacji przyrodniczej. Toruń.
 21. Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”. Wrocław.
 22. Walasz K. 2010. Procedury postępowania w sytuacji prac remontowych w tym docieplenia, prac termomodernizacyjnych budynków, w których znajdują się lub mogą znajdować siedliska ptaków chronionych. Wyd. MTO, Kraków.
 23. Walczak M., Radziejowski J. Obszary chronione w Polsce, Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa 2001.
 24. Wylegała P., Juras R., Dzięciołowski R., Kepel A., Szkudlarek R., Paszkiewicz R. 2009. Docieplanie budynków w zgodzie z zasadami ochrony przyrody.
http://www.salamandra.org.pl/DO_POBRANIA/PRAWO/folder_bloki.pdf
 25. Wylegała P., Dzięciołowski R., Jaros R., Kepel A. 2008. Standardy montowania ukryć dla ptaków i nietoperzy jako element prac dociepleniowych. Wyd. PTOP Salamandra, Poznań.

Załącznik nr 1 Orientacyjna lokalizacja gniazd ptaków

Objaśnienia:

Lokalizacja gniazd:

- kawki *Corvus monedula*
- modraszki *Parus caeruleus*
- kosa *Turdus merula*